

Мій

Fulbright

рік Fulbright Scholars 2018-2019

ВІСНИК № 23
Вересень 2019

**Програма імені Фулбрайта в Україні
Інститут Міжнародної Освіти • Київський офіс**

вул. Еспланадна, 20, офіс 904,
Київ, 01001, Україна

Тел.: +380 (44) 287 07 77
office.ukraine@iie.org
www.iie.org • www.fulbright.org.ua

 /Fulbright.Ukraine @fulbrightua /fulbright_ukraine

...можливості для наукових досліджень в США є дуже широкими і майже непорівнюваними з реаліями української науки, тому при бажанні та деякій удачі можна ефективно використати відведені місяці і гнучко модифікувати проект у міру отримання нових знань та досвіду.

Іван Кучеренко

Кожна подорож це не лише дослідження іншої країни, а, передусім, дослідження себе. Стажування в США допомогло мені побачити зсередини працю американського університету, бути включеною в наукову спільноту, зануритися у життя великого американського міста, але також переосмислити свою працю і свої цілі, як професійні так і особисті.

Владислава Москалець

Програма імені Фулбрайт надає можливості не лише розширити горизонт наукового дослідження та мережу науковців, а й змінити світогляд, бачення та стереотипи щодо американського устрою життя. Це неоцінена можливість поринути у особливості американської культури, що сформована зі значної кількості традицій та особливостей різних культур. При цьому різноманітні традиції та культурні особливості гармонійно поєднуються та доповнюють один одного. Свобода, відкритість, посмішки на обличчях та доброзичливість населення надихає на нові звершення та самовдосконалення.

Тетяна Пімоненко

Перебування в Гарварді за програмою Фулбрайт стало періодом інтенсивної інтелектуальної стимуляції, яка розширила рамки мого наукового дослідження від статті журналіста Івана Світа до ширшого питання міграції та еміграції українців на Далекий схід та в Китаї, й питання конструювання ними національної ідентичності за межами України. Ця програма допомогла мені знайти нові теоретичні та методологічні підходи та зібрати унікальні матеріали з теми мого дослідження. Завдяки цій програмі я змогла виступити з лекціями у Гарварді та Науковому товаристві імені Шевченка, а також взяти участь у 4 наукових конференціях, де я познайомилась з багатьма науковцями, з якими ми плануємо робити спільні проекти.

Ольга Хоменко

Безумовно, програма Фулбрайт є важливою частиною розвитку будь-якої академічної спільноти, українська не є виключенням. Вона, без перебільшень, відкриває очі і на стан розвитку науки в світі, на політичний та соціальний контекст країни перебування, дає можливість навчатися у кращих і співпрацювати з кращими, а також, звичайно, нести інформацію про свою країну у світ. Для мене дуже важливо було розуміти, що на кожній події, зустрічі, тощо, я – не просто доктор Шевцова, для багатьох людей в залі чи у групі я буду першою представницею моєї країни, яку вони зустріли особисто, і від того, що і як я скажу, залежатиме їх враження про Україну. Це дуже велика і почесна відповідальність...Якби більше фулбрайтівців йшло в політику, я думаю, світ був би кращим місцем.

Марина Шевцова

Програма Фулбрайт є дуже потужним, навіть унікальним механізмом саморозвитку людини не тільки як професіонала в окремій галузі знань та навичок, але й як свідомої та відповідальної особистості зокрема. Останнє навіть має більш значущий стратегічний ефект, тому що мова йде про спільні цінності й можливості людини і громадянина.

Сергій Глебов

Окрім освітньо-академічної складової, культурне пізнання теж далось взнаки усім членам родини. Діти відкрили новий світ у всіх його барвах та викликах – для вечірніх розмов у колі родини. Doroslі теж усіляко збагачувалися у спілкуванні та побутово-робочих сферах з представниками десятків націй, що є нормою для США, але не для України. Завдяки подібним речам розвіюються міфи, нівелюються шаблони, переосмислюються явища націоналізму, космополітизму, глобалізації, расизму та відбуваються інші метаморфози в свідомості, словах та вчинках. З цього погляду – програма Фулбрайт є навіть не визиранням «з коробки», а доволі зтяжним стрибком з неї. Для кращого розуміння себе й інших за такий короткий період історії, який називається людським життям, і в такому величезному світі, що називається маленька планета Земля.

Юрій Залізник

Про користь виходів із зони комфорту написано багато мотиваційних книжок. І про користь «зарядки» для мозку, змушування його постійно орієнтуватися в нових ситуаціях. Але найбільше допомагає навіть не це. А розуміння, що весь твій досвід потрібний тобі перш за все для того, щоб жити в Україні. І ти працюєш не лише над розширенням свого світогляду, ти муситимеш потім допомагати це робити й іншим.

Артем Захарченко

Ужиток-бо розуму завжди є справою публічною, тож якщо ти наважився публічно висловити свої думки та переконати академічну спільноту в слушності своїх аргументів, то маєш бути готовим до будь-якої критики.

Іван Іващенко

Сергій Глебов

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса

Міжнародні відносини | Нексус демократії та не/безпеки:

концептуальні основи та практичні досвіди

University of California, San Diego, La Jolla, CA

sergglebov@gmail.com

Дослідження кандидата політичних наук Сергія Глебова було присвячене визначенню параметрів безпеки на прикладі функціонування американської політичної системи в процесі реалізації всіма гілками влади демократичних принципів у намаганні забезпечити національну та міжнародну безпеку.

Дискурс проблем демократії через питання безпеки та навпаки має давні традиції в науковому світовому наративі, в США зокрема. Сполучені Штати є не лише державою з тривалою демократичною історією, партнером України на міжнародній арені, але й одним з головних учасників глобальної безпеки, який захищає власну безпеку та європейські демократії від зовнішніх загроз. З відповідних причин, саме для українського суспільства, яке вже багато років намагається впроваджувати демократичні цінності в повсякденне життя, тема взаємозв'язку та впровадження демократичних принципів в основу державної політики є запорукою безпечного розвитку як усередині країни, так й по периметру її кордонів. Адже саме гібридність імітаційної демократії в ознаках української державної влади неодноразово призводила до втрат можливостей сталого розвитку усього суспільства як у внутрішній, так й у зовнішній політиці. Вивчення американського досвіду вирішення складних питань на межі потенціально небезпечного зіткнення сталих демократичних принципів з викликами інтересам національної безпеки саме в рік президентських та парламентських виборів в Україні в умовах зовнішньої агресії виявилось дуже своєчасним.

Отже, в повній мірі знайшла своє підтвердження теза про те, що залежність демократії від вдалого стримування загроз, своєчасної протидії ризикам та оперативного подолання наслідків, як всередині країни, так й на міжнародній арені, є прямо пропорційною: чим вище рівень демократії, тим вищий і рівень безпеки; і навпаки, чим вищий рівень безпеки, тим сильніша демократія. Оскільки тема безпеки та демократії в сучасних умовах має

різноманітне та дуже широке дослідницьке поле, то в рамках зазначеної теми автор проекту досліджував традиційні та новітні наукові підходи щодо можливостей підтримки миру безболісно до принципів демократії в повсякденній державній політиці «західних» ліберальних демократій. Адже останнім часом викликає багато роздумів дилема дотримання балансу інтересів індивіда, суспільства та держави в процесі вибору інструментів захисту демократичних прав та свобод в умовах глобальних та регіональних конфронтацій (безпосередньо, епопея так званого «шатдауну» в США на рубежі 2018-2019 років, яка має як внутрішньополітичний, так і зовнішньополітичний вимір, є одним з таких прикладів). У цьому контексті важливо було проаналізувати, як США вирішують питання щодо балансу інтересів у таких аспектах, як «демократія – безпека – стабільність», «демократія – безпека – права людини/громадянські свободи», «демократія – «м'яка» сила – внутрішня безпека», «демократія – «жорстка» сила – зовнішня політика», «демократія – безпека – національні інтереси», «демократія – наддержавність – світовий порядок».

На нашу думку, саме приклад функціонування методологічної зв'язки «демократія-безпека» в демократичному світі, безпосередньо в США, може слугувати емпіричною моделлю вивчення можливих шляхів подальшого безкризового розвитку сучасної системи міжнародних відносин та внутрішньодержавних політичних систем.

Успіх виконання проектів у рамках програми, на наш погляд, в багато чому запрограмований заздалегідь. Це стосується, перш за все, ретельно підбраного вищого навчального закладу для стажування в США ще на етапі відбору теми аплікаційного дослідження. Зрозуміло, що в Сполучених Штатах знайдеться немало академічних та дослідницьких центрів, в яких цілі та завдання саме вашого дослідження будуть реалізовані в повній мірі. Як правило, це передбачає наявність у таких центрах, як мінімум, двох ключових факторів дослідницької «інфраструктури»: потужної ресурсної матеріальної бази (бібліотека, лабораторія, тощо) та кола місцевих колег, які можуть розділити з вами експертизу з теми вашого дослідження. Дуже добре, якщо потенційному учаснику програми Фулбрайта вдалося знайти саме таке місце стажування з колегами заздалегідь, що спрощує виконання завдань проекту вже під час стажування.

Маю зазначити, що Школа глобальної політики та стратегії Університету Каліфорнії в Сан Дієго виявилась саме тим місцем, де вдалося знайти все необхідне для реалізації проекту. Моїм безпосереднім куратором був професор Джес Дріскол, знаний в США політолог-міжнародник. Окрім проблем безпеки і демократії, які були в центрі уваги проекту, важливим виявилось те, що саме під час мого перебування в США, Джес працював над чернеткою монографії, яка присвячена подіям в Україні та навколо з 2013 до теперішнього часу. На його запит були процензовані окремі розділи праці, надані поради, пояснення, які значно мають підвищити наукову цінність фінального тексту. Отже, одним з факторів ефективності програми є не тільки сам факт використання американської ресурсної дослідницької бази фулбрайтівським стипендіатом, але й допомога американським колегам в об'єктивному сприйнятті подій, які безпосередньо торкаються твоєї країни та регіону. Зі зрозумілих причин, ми обидва стали

Meeting with Master students, Presentation on Political mythology in Ukraine's strategy toward NATO and the EU, February 13, 2019
Middlebury Institute of International Studies at Monterey

«ресурсною персоною» один для одного в дослідженні спільних питань. Така співпраця має добрі перспективи на продовження вже після завершення програми, в тому числі й за межами США. Наприклад, цілком можливі презентації після виходу в світ тієї ж самої книги мого американського колеги в Україні, зокрема в Одесі, в тому числі й як результат «фулбрайтівської» співпраці.

Відверто кажучи, рівень тих центрів, які підпадають під фокус вашого дослідження в США, достатньо високий від самого початку. Тобто, на наш погляд, унікальна можливість отримати додатковий, непрогнозований, але потужний бонус під час реалізації проекту – це використання саме того, що неможливо було передбачити навіть під час заочного знайомства з потенційним містом базування на період реалізації програми. Отже, окрім звичайного приємного враження від традиційних елементів використання під час дослідження (не стану довго зупинятись на можливостях бібліотеки Університету Каліфорнії в Сан Дієго, яка входить до списку 25 найбільших публічних бібліотек США), велику користь принесла співпраця з викладачами та дослідниками, які напряму пов'язані з безпосереднім об'єктом твого дослідження, але мають відношення до окремих його аспектів. Так, наприклад, у «моєму» Університеті, як виявилось, на дуже високому рівні розвинуті наступні напрямки дослідження: відносин США з Мексикою та країнами Латинської Америки взагалі, зовнішньої політики Китаю, Японії, міжнародних відносин в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Це й зрозуміло: Сан-Дієго розташований саме на Тихоокеанському узбережжі в безпосередньому геополітичному середовищі зазначених регіонів. Участь у круглих столах, локальних семінарах, відкритих лекціях з перелічених тем, просте спілкування з колегами та студентами, які займаються безпосередньо цими регіонами, значно розширило напрями дослідження й світосприйняття. Особливо проблеми безпеки та демократії відчуються саме в цих регіонах, а Сан Дієго, наприклад, з його вищими навчальними закладами, активно приваблює іноземних студентів зі всього світу, особливо з тих самих прикордонних регіонів. Спілкування формальне і неформальне з представниками різних країн та політичних режимів дає змогу дещо по іншому подивитись і на проблеми сучасної України. Обмін досвідом виявляється дуже корисним і з практичної точки зору, адже на моєму факультеті міжнародних відносин, політології та соціології в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова

(ОНУ) викладаються курси з країнознавства, зовнішньої політики та історії країн Латинської Америки; вивчаються китайська та японська мови, зовнішня політика Китаю та Японії. Я безпосередньо після повернення в Україну продовжую вести курс зовнішньої політики Росії, де російсько-китайські та російсько-японські відносини є в списку регіональних пріоритетів. Отже, контакти, додатковий матеріал будуть використані вже в Україні протягом наступного 2019-2020 академічного року, що значно підвищить якість запланованого до вивчення студентам матеріалу.

Ще однією певною «несподіванкою» під час перебування в Університеті Каліфорнії в Сан Дієго стали професійні контакти з потужним осередком колег, які займаються проблемами нерозповсюдження. Саме ядерне протистояння США з окремими країнами, які мають чи можуть мати ядерну зброю, сьогодні з новою силою знаходять своє важливе місце в політичному та науковому дискурсі. Звісно, питання глобальної безпеки, сучасне ядерне протистояння, досвід України – все це та багато іншого обговорювалось під час конференцій, семінарів, робочих зустрічей. Окремі корисні матеріали також були додані до основного пакету дослідження. Не менш значуще перспектива продовження співпраці колег з каліфорнійського університету та з одеського, адже в ОНУ викладається не тільки предмет з ядерного нерозповсюдження, але й вже багато років працює досить авторитетний в Україні Центр нерозповсюдження, який з наступного академічного року буде мати ще одного американського партнера. Цього разу із Сан-Дієго.

За великим рахунком, для представників гуманітарних наук, окрім великої цінності роботи з електронними та фізичними носіями інформації в університетській бібліотеці, самі Сполучені Штати являються окремим дослідницьким мегакейсом, який можна вивчати в режимі реального часу. Так, наприклад, у цьому контексті показовим мінікейсом для українських політичних реалій стала епопея жорсткого протистояння американського президента Дональда Трампа переважно з Демократичним осередком американського парламенту з приводу бюджетування прикордонного американо-мексиканського бар'єру. До речі, тема так званого «шатдауну», який має як внутрішньополітичний, так і зовнішньополітичний аспекти, знайшла свій вихід у відповідній публікації на сторінках відомого електронного українського ресурсу під час реалізації в США запропонованого проекту з фокусом на демо-

кратію та безпеку (<https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/01/28/7092117/>). Саме взаємодія, а не тільки протистояння, вищої виконавчої та законодавчої влади в захисті спільних інтересів американської нації виявилась запорукою збалансованого та конструктивного відстоювання національної безпеки транспарентними демократичними інструментами. Для України тема відповідальності, відкритості влади і верховенства права є першочерговим завданням побудови основ розвинутої демократії, що має підвищити резистентність України як держави в боротьбі з внутрішніми та зовнішніми загрозами. До речі, безпосередня близькість Сан-Дієго до американо-мексиканського кордону (30 хвилин на машині від даунтауну до пункту пропуску «Сан-Ісідро» з Тихуаною) дала можливість бути в Мексиці і відчувати різні настрої з приводу прикордонних проблем саме в епіцентрі подій. За деяким даними саме прикордонна ділянка з пропускним пунктом між Сан-Дієго та Тихуаною має найвищий показник перетину кордону у світі стала головним театром «міграційної драми», що ще не закінчилась та буде мати своє драматичне продовження.

У цьому контексті, велику цінність для аналізу реального стану речей представляє безпосереднє спілкування з пересічними громадянами. З багатьма цікавими співрозмовниками – від таксистів до політиків різних рівнів – була нагода неодноразово спілкуватися. До речі, можливість подорожувати Америкою з професійних потреб чи туристичних нагод, дала змогу відчувати настрої та вплив політики безпеки держави на окрему людину.

Як окремий приклад... 20 січня 2019 року голова Білого дому Дональд Трамп перетнув екватор свого чотирирічного президентства. На наступний день, 21 січня, в США традиційно вшановують пам'ять Мартіна Лютера Кінґа. Як і у одного з найвідоміших борців за права

людини другої половини 20-го століття, саме в ті дні у Дональда Трампа, та й у багатьох простих американців теж була заповітна мрія. Мрія про остаточне припинення так званого «шатдауну» – цієї «мильної опери», що загрожувала перетворитися на фарс. Мартін Лютер Кінґ-молодший мріяв про ціннісні, глобальні матерії, але для кожного конкретного американця, який вже зазнав втрат від припинення діяльності державних установ, підприємств і служб, тема «шатдауну» стала особистою. Індивідуальною, а значить конкретною, не менше глобальною і не менш цінною. Адже культура американського індивідуалізму і демократичні засади взаємодії держави і суспільства – це далеко не порожній звук для американських платників податків. Тим паче, коли при найближчому розгляді мова йде про взаємодію глави держави і федеральної виконавчої влади – президента США – зі своєю нацією з приводу дуже важливого і делікатного питання – фінансового. І мова йде не тільки про 800 тисяч державних службовців, які з кінця грудня 2018 року змушені були або працювати без оплати, або перебували в неоплачуваній відпустці. Мова також йшла й про сотні тисяч американців, якщо не мільйони, які не будучи державними службовцями, проте, виявилися в скрутній ситуації в зв'язку з «шатдауном». Перебуваючи тут, у США, це відчувалось якщо не на кожному кроці, то в розмовах з багатьма місцевими. Більш детально про специфіку цього історичного «моменту» можна дізнатися в згаданій статті.

Отже, сам ефект особистої присутності в епіцентрі важливих подій, які, як в нашому випадку, є не тільки «гучними» для США та Мексики, але й для всього світу, є досить довгограючим. Адже тема міграційної небезпеки, права людини, інтереси національної безпеки, протистояння головних політичних гравців усередині країни – все це, та багато іншого, значною мірою розширюють горизонти актуального дослідження в напрямі взаємовпливу безпеки та демократії.

Насправді, той професійний та особистий досвід поруч із зібраним дослідницьким матеріалом ще потребує певного (до)осмислення та використання з перспективою вже в Україні. Безпосередньо ж результати дослідження будуть використані не тільки у викладацькій діяльності, як було вже зазначено, але й оприлюднені на наукових конференціях, у низці наукових публікацій, зокрема в тій частині монографії, яка також активно готувалась під час стажування в США з проблематики регіональної безпеки в Чорноморському регіоні.

Висновки

Програма Фулбрайта є дуже потужним, навіть унікальним механізмом саморозвитку людини не тільки як професіонала в окремій галузі знань та навичок, але й як свідомої та відповідальної особистості зокрема. Останнє навіть має більш значущий стратегічний ефект, тому що мова йде про спільні цінності й можливості людини і громадянина. Спільні з точки зору принципів суспільного устрою та стандартів життя на всіх його рівнях та проекціях, які існують у демократичних країнах. Звісно, Сполучені Штати з їх сталою демократією, високим рівнем життя, розвинутим академічним та експертним середовищем теж мають певні вади і в деякому сенсі іноді нагадують проблеми, з якими стикаються українці у себе вдома, на батьківщині. Але, високий рівень індивідуалізму, самоорганізації, законослужнянності, поважної ідентифікації себе з нерозривною частиною американської нації, приналежність до певного осередку суспільства – від професійного об'єднання до члена локального ком'юніті в межах свого мешкання, – все це якщо не викоринює наявні проблеми в багатонаціональному суспільстві, то принаймні мінімізує негативні прояви співіснування; в тому числі й небездоганність політичної системи, державного апарату, окремих представни-

ків влади, суспільства в цілому. Тим не менше, США та досвід перебування тут протягом 9 місяців вчить можливостям змінювати навколишнє середовище на краще, нехай це твій рідний університет в Україні, сусід з будинку чи представники влади всіх рівнів. Не дарма в традиціях тоталітарних режимів була звичка закривати кордони для своїх громадян від зовнішнього світу, щоб ті не стільки знали як «там» добре, а щоб не знали як «може» і «має» бути ліпше «тут». Та й ще не задавали питання, чому досі не так як там «у людей».

Саме в такому контексті американського досвіду величезні проблеми все ж таки у вільній, але поки що нереформованій Україні, виглядають не такими й вже фатальними. Багато про-

блем є штучними, раритетними, не властивими ані історії, ані культурі українців. Але, в той же час, багато з тих самих проблем є досить незламанні завдяки інерції мисленню системних (старих) політичних еліт, певному конформізму з боку значної частини пострадянського українського суспільства. Америка, навпаки, вчить боротьбі за свої права, а чемні платники податків та верховенство права – потужний механізм примушування американських очільників проявляти ту саму потрібну нації «політичну волю». Саме ініціативне протистояння «політичному безволью» на всіх рівнях американського суспільства є тим ціннісним орієнтиром до дієвої політичної культури, за якою мають їхати фулбрайтівці зі всього світу до США.

Наприклад, завдяки Fulbright Enrichment Seminar, у моєму випадку в Ролі, Північна Кароліна, в грудні 2018 року, вдалося поспілкуватися з багатьма колегами, зокрема з числа тих країн, які мають з Україною тотожні проблеми. Отже, оскільки семінар був присвячений окремим аспектам безпеки людини, то всі оцінили високий рівень готовності американських служб попередження, запобігання та порятунку забезпечувати безпеку людей на певній території під час екстремальних загроз. Тобто, від держави відчувалась повна «приреченість»

американців на адекватну допомогу та захист під час техногенних аварій, природних катастроф, тощо. Така «приреченість» на захист та допомогу від держави в цілому відчувається на всіх можливих рівнях. Так, під час бюрократія, під час довгі перемовини, під час некомпетентність, перестраховання, але в кінцевому рахунку, все ж таки діють механізми «людиноорієнтованої» держави в інтересах окремого індивіда. Головна вимога: бути законослухняним й платити податки. Так, податки високі, особливо в Каліфорнії, але як говорять місцеві «проте вони повертаються нам у вигляді прекрасних доріг та іншої інфраструктури... ми бачимо скільки і за що, та готові й надалі платити за нашу безпеку та комфорт».

Отже, позитивний досвід США треба знати та втілювати в політичну культуру України. Негативний треба знати й не повторювати; навпаки – протистояти, як це роблять у США. А головне, на контрасті, не загубити те, що діє в Україні часом навіть краще, аніж в Сполучених Штатах. Саме тому, фулбрайтівцям дуже корисно з самого початку нести культурно-просвітницьку місію про свою країну в «американські маси». Це й подолання міфів та стереотипів, реальні сюжети з історії та повсякденного життя, поради, в тому числі, здорового українського харчування, та все те, що по доброму здивує американця й він

принаймні буде знати, що світ поза американськими кордонами не закінчується. Саме двостороння «громадянська дипломатія» має бути активно застосована під час візиту до США в якості відповідного механізму отримання позитивного досвіду до, та після повернення в Україну. Адже, відверто кажучи, багато з вищенаведеного, було зрозуміле й раніше, особливо коли маєш багаторічний міжнародний досвід, у США зокрема також. Але найбільш тривале по терміну стажування в рамках Програми Фулбрайта дає можливість не тільки побачити форму, але ще дізнатися зміст з відповідними механізмами функціонування в цілому успішної суспільно-політичної моделі. Недарма США протягом своєї історії саме американською політичною та економічною свободою приваблювали та приваблюють імігрантів різних національностей та конфесій зі всього світу, в тому числі з відносно благополучних країн. Економічний розквіт та політична стабільність – це те, що робить Америку сильною. Саме зараз Україні треба визнати, що відродження нації, повернення тимчасово втраченого, в тому числі територій, це справа справжніх та швидких економічних та політичних реформ, мірою успіху яких має бути економічна зацікавленість широкого кола різноманітних «заробітчани» повертатися працювати до дому; добровільне бажання повертатися під український суверенитет тих українських громадян, хто знову побачив перспективу гідного розвитку під прапором України; та всіх тих «не громадян», хто мав би за честь мати український паспорт. Тому Програма Фулбрайта, в якійсь мірі, виховує конкурентне середовище із числа випускників програми, які мають повертатися в Україну й робити Україну сильнішою та конкурентноспроможною. Як своїм новим професійним досвідом, отриманим в США, так й своєю громадянською позицією.

Юрій Залізняка

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів

Журналістка | Студенти-журналісти в Україні та США

як виробники нефейкових новин

University of Illinois at Urbana-Champaign, Urbana, IL

y.b.zalizniak@gmail.com

Проект Юрія Залізняка спрямований на порівняння моделей журналістської освіти в обох країнах, що наражаються на подібні проблеми, пошук шляхів розвитку стійкого співтовариства гравців на ринку медій, які протистоять усім викривленням фактів та тенденційності у новинах.

За 9 місяців у США вдалося:

1. Проаналізувати навчальний план шкіл і кафедр з журналістики/комунікацій з позиції епохи пост-правди та фейкових новин;
2. Вивчити рівень готовності студентів до викликів, що постають за нових умов;
3. Порівняти американський та український досвід підготовки студентів у галузі журналістики у нових обставинах в галузі;
4. Виступити з лекціями перед американськими студентами у кількох університетах на тему українського та світового досвіду протидії фейкам у новинах – з метою продемонструвати глобальну потребу для молодих журналістів завчасу турбуватися про те, щоби стати не лише антипрогандистами, а й професіоналами – готовими пояснити своїй аудиторії всі виклики нової реальності та сприяти індивідуальним методам боротьби з маніпулюванням у засобах масової комунікації;
5. Провести низку інтерв'ю з американськими та українськими (через інтернет) студентами, вивчивши їх готовність до правдивого та незаангажованого висвітлення місцевих і міжнародних подій.
6. Записати низку інтерв'ю з американськими професорами з журналістики, комунікацій та політології з метою подальшого поширення для української цільової аудиторії.
7. Виступити на місцевій радіостанції на тему цінності програми для обміну досвідом та щодо фейків у журналістиці.
8. Написати низку статей (наукових та популярних) з аналізом американських медій, глобальної та української тематики в них.
9. Опрацювати наукову літературу та розпочати роботу над розробкою нових курсів для студентів – з фокусом на етичних засадах журналістики цифрової доби, специфіки роботи з соціальними медіями та переосмисленням стандартів журналістської освіти під впливом викликів пост-правди.
10. Заснувати блог (<http://www.vzhe.news/>) для поширення американського досвіду і через нього просувати гіпотезу про те, що нові засоби масової інформації надають студентам унікальний шанс стати автономними служителями громади. Кожен з них, починаючи зі студентських років, може бути технічно незалежним від малих та великих медіа-корпорацій, власників газет, радіостанцій, телеканалів та онлайн-видань. Доступ до блогосфери, соціальних медій та онлайн інструментів для збору, обробки, розповсюдження та зберігання даних робить їх потенційними стартапами в соціальній комунікації, що є важливою передумовою для реалізації традиційних журналістських функцій. Тут не йдеться про виклик традиційній журналістській освіті, а про жорстку конкуренцію в доступі до знань та ідей "колишньої аудиторії".
11. Зав'язати попередні контакти для академічної співпраці поміж кафедрою Нових медій та цілою Школою журналістики в Львівському національному університеті імені Івана Франка з відповідними професорами чи школами журналістики у США.

Судячи з рівня інтересу та глибини запитань американських колег і студентів під час лекцій та інтерв'ю, інтерес до тематики фейкових новин є високим, а водночас розуміння небезпек феномену пост-правди потребує подальшого спільного опрацювання.

ВДАЛОСЯ

Найбільшим неуспіхом будь-якої пригорамі обмінів, на мою думку, є незмінність її учасника до і після. Це я можу стверджувати як людина, яка ще 2003 почала свій відповідний досвід стажувань. Можна не змінитися після праці в офісах BBC, Deutsche Welle, The Guardian чи гостьових відвідин штаб-квартир CNN, National Geographic, NPR, VOA та інших видатних медій. Але часом вистачає однієї розмови, однієї книжки, однієї статті для тотальних новацій.

Лише за місяць до повернення зі США я відчув, що починаю усвідомлювати далекосяжність наслідків програми у власній науковій та професійній діяльності. 8 місяців – невеликий термін з погляду вічності, але за цей час я зрозумів, що правильно робив, коли чотири роки поспіль подавав свій проект на здобуття гранту і права представляти Україну в академічних колах США. Тісна співпраця з тутешніми професорами та особливо Кліффордом Крістіансом перевернули моє уявлення про відправні точки в журналістській освіті – зсунули їх у контексті стандартів, підґрунтя для етично відповідальної журналістики.

СПІЛКУВАННЯ

Уривок життя у США довів справедливість припущення про те, що ми живемо у дуже малому великому світі. Особливо це відчувалося, коли у спілкуванні з колегами, студентами чи навіть сусідами я вперше вимовляв слова «фейкові новини». Розмаїття реакцій було мінімальним. Для американців одразу типовим було згадати про чинного Президента Трампа. Подібна ситуація була з бразильцями і їх очільником країни Балсонару. Індуси та пакистанці пригадували трагічні випадки в їх суспільствах через поширення фейків у месенджерах. Вихідці з Китаю цікавилися «російським доробком» на цій ниві та водночас багато розпитували про різницю поміж Україною і Росією: в контексті мови, території, суспільного ладу. Українські вибори президента були тут яскравим прикладом для пояснення складності ситуації.

КОНТАКТИ

Американці дуже цінують власний час. З деякими цікавими мені професорами вдалося зустрітися і побалакати ґрунтовно лише під кінець програми – через їх завантаженість. Але обговорені аспекти освіти журналістів та їх практичної роботи, подаровані книжки і ще вар тісніші особисті судження перерос-

ли в наявність унікальної бази для подальшого зростання. Інтенсивність і напрямки росту тепер залежать суто від мене – Програма зробила все, що могла тут.

Родина Фулбрайтівців – велика і дружна. За час Програми мені вдалося відвідати збагачувальний семінар в Ролі (Північна Кароліна), де були ще 3 українців та поза сотня учасників з цілого світу. Ми створили групу в соціальних мережах і сподіваюся на підтримку подальших контактів. Мовні курси, релігійні згромадження і сусіди за університетським житлом також стали джерелом нових знайомств, які вже переросли у взаємні запрошення майбутніх гостювань. Стосунок до академічної спільноти тут ще більше розширює горизонти співпраці та цікавого проведеного часу разом у спілкуванні – на відстані та без посередників.

СПІЛЬНІ ПРОЕКТИ

Нові контакти попередньо мають потенціал вилитися у написання колективних наукових праць та проведення онлайн-семінарів і лекцій для студентських аудиторій та працівників кафедр.

СПІЛЬНЕ І ВІДМІННЕ

Закритість суспільств та концентрація на власних проблемах нівелюється всепроникністю інтернету, що влітає контекст кожної країни з її викликами у глобальну картину. На вищому рівні відбувається багатозарова та складно структурована війна за враження, уявлення та світогляд, де свобода, права, відповідальність, приватність, довіра та конфіденційність тісно переплітаються з економічною доцільністю та окремими інтересами певних гравців інформаційного ринку, що не може не впливати на виклики для журналістів як інтерпретаторів дійсності та пояснювачів фактів і тенденцій, котрі формують картину світу (множинність картин і світів фактично) в роздрібнених і водночас дуже схожих у своїй людськості аудиторій.

Молоде покоління журналістів треба разом вміти зацікавити проблематикою, яка матиме вплив на їх майбутнє і майбутнє їх аудиторій. Матеріальні можливості та навчальна інфраструктура в різних країнах різні і особливо йдеться про доступ до баз даних та літератори. Але цінності та засади журналістської освіти не мають прірви поміж собою, оскільки мета спільна – поінформована і вдячна за працю аудиторія. Ступінь вдячності та інтелектуальний рівень подачі та сприйняття фактів з інтерпретованими тенденціями може відрізнитися, але це не так істотно.

ПЛАНИ

На основі нового досвіду та вектора досліджень сподіваюся за рік впровадити нові курси на Кафедрі Нових медій, написати низку статей та виступити на конференціях – з прицілом на нове наукове дослідження як закономірне продовження здобутих знань та чергових гіпотез зі сфери соціальних комунікацій та журналістської освіти.

Висновки

Програма Фулбрайта дала мені з родиною надзвичайно важливе та цінне – особистий досвід. Не з книжок, екранів та інтернету, а з власного буденного життя. 6 років тому я вже був у США на програмі іншій – 6-тижневій. Тоді нас всіляко опікали і дбали про наші потреби. Але польові умови, з родиною під боком та множинністю власних варіантів рішень – це щось унікальне.

Окрім освітньо-академічної складової, культурне пізнання теж далось взнаки усім членам родини. Діти відкрили новий світ у всіх його барвах та викликах – для вечірніх розмов у колі родини. Дорослі теж усіляко збагачувалися у спілкуванні та побутово-робочих сферах з представниками десятків націй, що є нормою для США, але не для України. Завдяки подібним речам розвіюються міфи, нівелюються шаблони, переосмислюються явища націоналізму, космополітизму, глобалізації, расизму та відбуваються інші метаморфози в свідомості, словах та вчинках. З цього погляду – програма Фулбрайта є навіть не визиранням «з коробки», а доволі затяжним стрибком з неї. Для кращого розуміння себе й інших за такий короткий період історії, який називається людським життям, і в такому величезному світі, що називається маленька планета Земля.

Артем Захарченко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ
Комунікації | Як фейкові новини стають пост-правдою:

динаміка соціального впливу

New York University, New York, NY

artem.zakh@gmail.com

Мій фулбратівський проект мав на меті зосередитися на феномені пост-правди в українському та американському медіапросторі. Однак комунікативні реалії змінюються набагато швидше, ніж предмет дослідження багатьох інших наук. Поширення завідомо неправдивих повідомлень все ще лишається небезпечним суспільним фактором, однак найбільш актуальним та дієвим інструментом маніпуляцій стають стратегічні наративи –

розповіді про історію, реалії та майбутнє країни, її частин та соціальних груп, які часто складаються з цілком правдивих повідомлень, але формують у споживача інформації певну картину світу, вигідну одному з учасників інформаційного протистояння. Відтак, спостереження за актуальними комунікаційними трендами та вивчення західних методик і наукових підходів дали можливість скоригувати і актуалізувати плани дослідження.

Тому вважаю найбільшими своїми науковими досягненнями за час перебування у США такі:

- Огляд наукової літератури про українські медіа та соціальні мережі, опублікованої з 2014 року. Так склалося, що багато вітчизняних медіадослідників зазвичай не мають не лише доступу до провідних світових публікацій, але і розуміння важливості їх читання. Дискурс української комунікативістики обмежений вітчизняними, а також частково російськими і польськими дослідженнями. Доступ до баз публікацій в New York University дав можливість не лише самому ознайомитися з найсвіжішими статтями про наші медіа, але і оприлюднити наукову статтю українською мовою в журналі «Актуальні питання масової комунікації», яка вже допомагає багатьом українським дослідникам побачити сфери інтересів, методики та результати роботи провідних західних дослідників вітчизняних комунікацій.
- Спільне з західними колегами вивчення формування передвиборчих наративів ключовими кандидатами в Президенти України, і їх вплив на результати електоральних кампаній.
- Вдосконалення завдяки обговоренню з американськими колегами і апробація на американському матеріалі авторської методики з вимірювання впливу медіапублікацій на користувачів соціальних мереж, що буде надалі широко використовуватися для вивчення маніпуляцій в українських соціальних медіа.
- Найбільший проект з вивчення маніпуляцій, встановлення порядку денного, формування світоглядних наративів і використання фейкових повідомлень під час передвиборчої кампанії в Україні. Використання методик, малознайомих вітчизняним науковцям, але поширених серед західних дослідників, дало мені можливість спільно з місцевими колегами провести зріз виборчого процесу в українських соцмережах, який готується до публікації у світових журналах.

Всі отримані результати публікувалися, окрім суто наукових видань, в масових медіа в науково-популярному стилі, і були спрямовані на підвищення прозорості вітчизняних комунікацій та призвели до кращого усвідомлення читачами фактів маніпуляції в соцмережах.

Вихід із зони комфорту. Це фраза, яка найбільше може розповісти про перший закордонний науковий проект. Це стосується всього: дослідницьких методик, звички розуміти мову на слух, їжі і навіть усіляких дрібниць на зразок відчинення дверей: вони у США відчиняються всередину приміщення, а не на вулицю, як у нас у Європі.

Наукові «бульбашки сприйняття». Більшість галузей – зокрема, точні і природничі науки – часто і ґрунтовно контактують із західними колегами. Але багато гуманітарних дисциплін, зокрема і комунікативістика, не часто мають наукові проекти з кимось західніше, ніж Польща. Тому, працюючи в Україні, тобі бракує навіть елементарного розуміння того, наскільки цінні твої наукові результати в світовому контексті. І перші наради з американськими колегами допомагають усвідомити реальність. Яка, до речі, не завжди виявляється нищівною: часом тобі може здаватися, що в світі твої роботи нікого не цікавитимуть, а насправді виявиться, що тобі треба лише дещо вдосконалити методику, і твої статті активно цитуватимуть в усьому світі. Так, комплекс меншовартості теж може бути зоною комфорту.

Література. Бібліотеки. Наукові семінари. Тут для тебе відкриваються не лише нові методи, але і нові об'єкти досліджень, які ти для себе ніколи не міг уявити, вигадливі і чудернацькі інтердисциплінарні поєднання. Ні, звісно, у США також багато хто робить науку за шаблонами – чого варті лише постійні зловживання в суспільних науках кореляціями без вникнення в їх природу. Але ж не обов'язково копіювати саме найгірші місцеві практики.

Взаємини зі студентами. В Україні рідко побачиш, як студенти і викладачі по п'ятницях збираються разом у холі факультету і, потягуючи «Доктор Пеппер» та заїдаючи чіпсами, обговорюють дослідницькі ідеї впереміш зі свіжими університетськими плітками. Ось так і формуються наукові школи. Найбільше тутешніх освітян вражало, що у нас навіть бувають окремі ідальні для викладачів.

Спільна робота. Одразу декілька українських фулбрайтерів скаржилися мені, що їм дуже важко зацікавити місцевих колег у спільній роботі. І що ті з готовністю пускають їх на всі свої семінари та конференції, але домовитися про спільну статтю – проблема, та й навіть для того, щоб просто обговорити вашу наукову тему, вам доводиться записуватися «на прийом» до вашого факультетського куратора за пару тижнів. У мене теж були схожі проблеми, але тут найважливіше, напевно, не розгубитися і спробувати глибше зрозуміти справжні мотивації колег.

Самопочуття. В перші місяці в Америці все всередині тебе – від психології до фізіології – опирається твоєму новому досвіду. Але навіть якщо ти їдеш без родини, з якою вдома можна поговорити рідною мовою, то в багатьох американських містах є українські громади, які гуртуються довкола церков чи культурних центрів: там можна на годину повернутися до дещо звичнішого культурного середовища. А змучений незнайомою їжею шлунок можна потішити кисломолочним сиrom чи гречкою із польських магазинів.

Поїздки з родиною. Доведено на практиці, що на стипендію Фулбрайта реально вижити у п'ятьох навіть у Нью-Йорку. Щоправда, для цього доведеться зняти квартиру далеко у передмісті (перед тим перевіривши рейтинг місцевої школи, рівень криміналітету та швидкість доїзду до універсу), доведеться набрати меблів на гаражних розпродажах чи навіть просто на вулицях – коли увечері по п'ятницях їх туди виставляють мешканці котеджів, доведеться відмовитися від більшої частини мандрівок і ще часом користуватися українською кредитною картою, щоб потім уже в Україні все те відпрацювати.

Культурне життя. Якщо вам пощастило потрапити до одного з маленьких міст, то одна із найбільших радостей тут – безкоштовні для фулбрайтерів квитки на концерти і вистави. Інколи ти, виходячи з Карнегі Холу, розумієш, що досі просто навіть не здогадувався, що в світі могли існувати такі п'єси або така музика.

Про користь виходів із зони комфорту написано багато мотиваційних книжок. І про користь «зарядки» для мозку, змушування його постійно орієнтуватися в нових ситуаціях. Але найбільше допомагає навіть не це. А розуміння, що весь твій досвід потрібний тобі перш за все для того, щоб жити в Україні. І ти працюєш не лише над розширенням свого світогляду, ти муситимеш потім допомагати це робити й іншим.

<https://life.pravda.com.ua/columns/2019/03/29/236299/>

<https://life.pravda.com.ua/columns/2019/04/27/236639/>

Іван Іващенко

Історико-філософський часопис *Sententiae*, Київ
Філософія | *Правило й світ*.

Кантіанське тло концепції правил Вілфрида Селарса

University of Pittsburgh, Pittsburgh, PA

ivan.ivashchenko@yahoo.com

План мого дослідницького проекту не зазнав істотних змін. Для його виконання мені знадобилося два додаткових місяці, тож остаточний звіт я надішлю наприкінці мого перебування в Пітсбурзі.

Під час мого перебування в Пітсбурзі я взяв участь у двох дослідницьких семінарах. Перший тривав протягом зимового семестру. Цей семінар присвячено філософії Роберта Брендона під проводом самого Брендона. Завдяки участі

в цьому семінарі я побачив, як Брендон розвинув філософію Селарса, спираючись на Селарсову теорію матеріальних правил висновування (material rules of inference). Під час семінарів я також мав можливість обговорити мою реконструкцію Селарсової статті «Висновування та значення» (Inference and Meaning), інтерпретація якої становить осердя Брендомової версії інференціалізму (inferentialism). На останньому семінарі в грудні Брендон приділив 10 хвилин моїй незгоді з його тлумачення впливу німець-

З Робертом Бренденом перед нашою фінальною зустріччю-обговоренням 24.07.2019 р.

кого філософа та логіка Рудольфа Карнапа на Селарсову концепцію матеріальних правил, що з огляду на монологічний характер Брендомових семінарів (які щоразу виглядали як тригодинна лекція) можна вважати локальним успіхом. Проте я продовжую обговорювати філософію Селарса з Бобом (саме так він попросив до нього звертатися ще під час нашого знайомства на початку вересня).

У весняному семестрі я брав участь у семінарі Джона МакДавела, присвяченому Брендомовій інтерпретації «Феноменології духу» Гегеля. Під час семінарів ми обговорювали на той час ще не видану книгу Брендона «Дух довіри. Тлумачення Гегелевої «Феноменології»» (*A Spirit of Trust. A Reading of Hegel's Phenomenology*, 2019), яка вийшла друком на початку травня. Особливу увагу МакДавел приділив Брендомовій інтерпретації «Вступу» (*Einleitung*) до «Феноменології духу». А що я переклав українською та прокоментував «Вступ» ще за часів мого студентства в університеті імені Тараса Шевченка (див. Філософська думка, № 3, 2010, с. 96–123), то семінари були досить бурхливими, адже МакДавел запропонував студентам свій переклад «Вступу» (більшість не читала Гегеля німецькою), в якому я виявив низку неточностей, та, авжеж, не оминув нагоди покритикувати на всі заставки видатного британського філософа південноафриканського походження. Майже на кожному семінарі мали місце мої запеклі суперечки з МакДавеловими тлумаченнями Гегеля. Найбільша розбіжність полягала в докорінно відмінному тлумаченні центральних для Гегелевого «Вступу» понять «природного уявлення» (*natürliche Vorstellung*) та «природної свідомості» (*natürliches Bewußtsein*).

Я продовжую співпрацю з Джоном (він також просить звертатися до нього лише так) і після завершення його семінару, перше засідання якого, що тривало кілька хвилин, він почав словами: «Я маю намір довести, чому Бобове тлумачення Гегеля цілковито хибне» (*I am going to show why Bob's reading of Hegel*

is completely wrong). Попри таку гостру полемічну заяву, на користь якої, щоправда, під час семінарів МакДавел навів солідні аргументи, Брендон і МакДавел є найближчими друзями, а своє вісімсот сторінкове дослідження з Гегеля Боб присвятив Джонові, що свідчить про дух відкритості та безкомпромісного академічного діалогу, що панує в університеті Пітсбурга. Ужиток-бо розуму завжди є справою публічною, тож якщо ти наважився публічно висловити свої думки та переконати академічну спільноту в слушності своїх аргументів, то маєш бути готовим до будь-якої критики. Коли два безперебільшення видатних філософи в досить поважному віці демонструють таку безкомпромісність (попри близькі дружні взаємини), то це, авжеж, надихає молодих дослідників.

Попереднім результатом мого перебування в Пітсбурзі є домовленість з Брендомом про переклад його книги «Артикулювання розумних підстав/рацій. Вступ до інференціалізму» (*Articulating Reasons. An Introduction to Inferentialism*, 2001), в якій він максимально стисло викладає свою концепцію. Також у червні-липні я домовився з Бобом про велике інтерв'ю, присвячене моєму майбутньому перекладові, а також його концепції в цілому. Двомовна версія інтерв'ю вийде друком у вересні у часописі *Sententiae*, де я є заступником головного редактора.

Під час мого перебування в США я також відвідав Стенфордський університет, де зустрівся з німецько-американським літературознавцем Гансом Ульрихом Гумбрехтом, книгу якого «Продукція присутності: що значення не може передати» (*Production of Presence: What Meaning Cannot Convey*. Stanford University Press: Stanford, 2004) я переклав українською. Переклад вийде друком наприкінці цього року в харківському видавництві IST Publishing. Окремою книгою вийде друком мій переклад збірки статей Гумбрехта, в яких він по-різному розвиває свою концепцію присутності. Я також зробив інтерв'ю з Гумбрехтом, двомовна версія якого вийде в *Sententiae* в найближчі кілька тижнів.

Головна відмінність американського академічного середовища від українського та німецького (я прожив і провчився в Німеччині 5 років, тож маю дуже багатий досвід німецького академічного світу) полягає в «незаформалізованості» академічного спілкування. Усі звертаються один до одного на ім'я (first name), до чого мені спочатку було важко звикнути, надто під час спілкування зі старшими колегами.

В університеті Пітсбурга найкраща університетська бібліотека, в якій мені доводилося дотепер працювати. Тут є все. Якщо чогось немає, то для мене бібліотека докуповує. Я, зокрема, потребував декілька німецькомовних

книжок для мого дослідження філософії Джованні Баттисти Віко (яке я не припиняю, попри основне навантаження з Кантом і Селарсом), яких бібліотека не мала, тож ці книжки на кілька сотень євро для мене купили. До речі, в університеті я також співпрацюю з Девідом Маршалом (David Marshall), який є досить відомим у світі вікознавцем. Він прочитав мій італомовний проект з філософії Віко (який я, утім, перероблюю на англкомовну статтю) та дав мені великий відгук. Я також продовжую з ним співпрацю.

За час перебування в Пітсбурзі я зміг істотно удосконалити розмовну англійську, адже це мій перший досвід перебування в англкомовному середовищі.

Докладні висновки з набутого досвіду я зможу зробити по завершенні мого подовженого гранту.

*З Гансом Улрихом Гумбрехтом
у Стенфордському університеті, 8.03.2019 р.*

Іван Кучеренко

Інститут молекулярної біології і генетики НАН України, Київ
Хімія | Розробка біосенсорної системи для визначення
концентрацій пестицидів та нітратів у ґрунті
Iowa State University, Ames, IA
kucherenko.i.s@gmail.com

Пестициди та мінеральні добрива широко застосовуються в сільському господарстві по всьому світу. Їх використання в більшості випадків є критично важливим, оскільки дозволяє значно збільшити врожайність культур. Проте в надлишкових кількостях дані речовини небезпечні для навколишнього середовища та можуть проникати у водойми, загрожуючи здоров'ю людей. Тому необхідно контролювати вміст пестицидів і мінеральних добрив у ґрунті для контролю їх оптималь-

ного використання. Сучасні методи визначення пестицидів і добрив базуються на рідинній хроматографії та спектрометрії, які потребують складного і вартісного обладнання. Крім того, зразки для аналізу необхідно транспортувати до аналітичної лабораторії, яка має відповідне обладнання і спеціалістів, після чого кілька днів очікувати результату. Тому актуальною задачею є створення приладів для швидкого аналізу ґрунту і поверхневих вод, які можна було б використовувати безпосередньо в польових

умовах. Такими приладами є біосенсори, які містять біологічний чутливий елемент та фізичний перетворювач (електрод).

Метою проекту кандидата біологічних наук Івана Кучеренка було створення лабораторного прототипу швидкої, портативної, недорогої (вартість одного тесту <\$ 1) та простої у використанні біосенсорної системи для визначення пестицидів та азотних добрив у ґрунті. В процесі виконання проекту була розроблена біосенсорна система на основі чотирьох чутливих елементів, які визначали кількість пестицидів, нітратів, солей амонію та рН зразку. Були визначені аналітичні характеристики біосенсорної системи, такі як чутливість, лінійний діапазон визначення речовин, відтворюваність сигналу, стабільність при зберіганні. Була запропонована процедура для роботи зі зразками ґрунту та водними зразками.

Реалізація цього проекту є важливою для розвитку екологічного моніторингу в Україні, оскільки наразі відсутня ефективна державна система з контролю за використанням пестицидів та мінеральних добрив. Частково це пов'язано з високою ціною і складністю традиційного аналітичного обладнання. Фермери використовують хімікати, як вони вважають за потрібне, часто не дотримуючись правил і не контролюючи концентрації хімічних речовин у ґрунті. Створення недорогої та портативної біосенсорної системи може поліпшити цю ситуацію.

Розроблений в результаті виконання проекту лабораторний прототип біосенсорної системи може бути використаний як основа для комерційного випуску приладів, призначених для контролю та оптимізації використання пестицидів та мінеральних добрив. Також результати дослідження будуть корисними для створення в майбутньому більш складних аналітичних приладів з багатьма чутливими ділянками для одночасного визначення концентрацій пестицидів, нітратів, іонів калію й амонію, іонів важких металів та інших речовин.

Програма Фулбрайта вимагає написання детального проекту досліджень, які будуть проводитись у США, і який є важливим для оцінювання кандидата. Втім, з самого початку зрозуміло, що проект є ідеалізованим варіантом виконання роботи в США, який виконати в точності майже неможливо. Перебуваючи в США з'ясується, що якусь частину проекту доведеться урізати, щось виявиться недоцільним,

зате відкриються можливості для роботи в інших напрямках, якими буде гріх не скористатися. Втім, загалом можливості для наукових досліджень в США є дуже широкими і майже непорівнюваними з реаліями української науки, тому при бажанні та деякій удачі можна ефективно використати відведені місяці і гнучко модифікувати проект у міру отримання нових знань та досвіду. Скажімо, мій керівник без особливих вагань витрачав тисячі доларів на купівлю необхідного обладнання та реактивів, а тривалість їх доставки варіювалася від кількох днів до місяця.

Загалом, люди в США (як у науковій спільноті, так і «звичайні» американці) в більшості випадків є дуже доброзичливими і охоче допомагають у вирішенні різноманітних проблем – від проблем з експериментами до побутових складностей. Це значно полегшує перші тижні перебування в США.

Напрямки досліджень навіть в одному університеті є дуже різноманітними, і можна відносно легко знайти вчених, корисних для подальшої співпраці та спільних досліджень. У цьому допоможе одна з додаткових можливостей Програми Фулбрайта – проведення лекції стипендіатом в обраному американському університеті. Крім того, Програма Фулбрайта організовує семінари, які є дуже цікавими (незважаючи на досить незвичні тематики) і значно розширюють знання про США, дають нові враження та купу знайомств.

Проблеми науки в США і в Україні є доволі відмінними. В той час як український вчений зайнятий в основному досить непродуктивною бюрократичною роботою, головним завданням американського вченого є написання грантів, чим він і займається як у робочі дні, так і у вихідні. Американська наука не страждає через академічну недоброчесність, відсутність коштів на опалення, довгі та складні закупівлі обладнання та реактивів, зате американські вчені думають про складність отримати постійну позицію та низький шанс отримати черговий грант.

Після повернення в Україну я продовжу деякий час працювати в рідному інституті, займаюсь описом отриманих результатів, представляю їх на кількох українських конференціях та сподіваюсь опублікувати одну-дві статті. За можливості спробую подати спільний проект між українською та американською лабораторіями.

Висновки

Хоча користь від участі в Програмі Фулбрайта здається очевидною, насправді можна виділити п'ять основних причини, з яких люди беруть участь у цій програмі:

- Можливість провести наукові дослідження на високому рівні і розпочати міжнародну співпрацю
- Можливість побачити США на власні очі
- Можливість завести купу нових знайомих
- Можливість заробити гроші
- Можливість занести в резюме строку «працював у США»

Досягти одночасно всіх п'яти пунктів неможливо, оскільки частково вони є взаємовиключними, тож кожен вирішує, що є важливим саме для нього. Хтось поїде в мегаполіс всією сім'єю, отримає незабутні (і переважно приємні) враження на все життя, але використає всю стипендію через високу вартість життя. Інший учасник поїде сам в невелике недороге місто, побачить значно менше, але збереже певну кількість грошей. Хтось проведе всі вихідні в лабораторії, щоб написати на одну статтю більше, а хтось в цей час буде гуляти по черговому мегаполісу чи національному парку. Немає якогось універсального рецепту, як оптимально витратити час в США, тож така свобода вибору та дій насправді є дуже корисною та приємною. Тому в Програмі Фулбрайта кожен знайде щось важливе для себе. Втім, слід підкреслити, що найбільші бонуси участь приносить саме з наукової точки зору – навіть сам факт отримання стипендії та проведення досліджень в США значно підвищують цінність вченого на міжнародній арені. А якщо дослідження виявилися успішними і вдалося написати спільну статтю в крутий журнал, то це буде ще краще.

Крім того, під час участі стипендіат познайомиться з людьми з усього світу, дізнається цікаві особливості життя в США і значно розширить своє розуміння як США, так і світу в цілому. Звісно, буде якийсь негативний досвід та певні складнощі, але в цілому, мені знається, кожен учасник залишається дуже задоволений своїм перебуванням.

Владислава Москалець

Український Католицький Університету, Львів
Історія | *Могутні і нужденні: економічні трансформації
східноєвропейських євреїв у період капіталізму,
випадок австрійської Галичини*
Northwestern University, Evanston, IL
moskalets.vladyslava@gmail.com

Основною метою проекту Владислави Москалець є дослідження про економічну діяльність євреїв Галичини, яка стане внеском до соціальної та економічної історії євреїв в Україні та Східній Європі. Проект сконцентрується на соціальному та економічному житті євреїв, галузі яка в останні десятиліття привертає все більше уваги дослідників. Але, хоча євреї Галичини склали одну з найбільших груп європейських євреїв, попередні дослідження регіону зверталися здебільшого до релігійних, культурних чи політичних тем. У історіографії існують два образи євреїв у Галичині XIX століття. Згідно з першим, євреї були бідною групою, яка боролася за виживання і для якої єдиним виходом була еміграція. Парадоксально, згідно з другим, євреї були успішними комерсантами і купцями, що впливали на спільноти, в яких вони жили. Розуміння різноманітності економічних ролей галицьких євреїв та соціально-економічного контексту, у якому ці ролі формувалися, дає змогу по-іншому глянути на життя та історію євреїв у етнічно та суспільно строкатому суспільстві Галичини.

Вивчення єврейської економічної історії нещодавно набуло нового значення в академічних єврейських студіях, які шукають нових способів показати функціонування етнічних економік. Інші великі трансформації пройшла економічна історія, наприклад щодо нових пояснень зв'язків між релігією та економікою. Більшість досліджень економічної історії галицьких євреїв, однак, написали ще довоєнні дослідники, наприклад Ігнацій Шипер чи Філіп Фрідман. Цим дослідженням, попри цінний джерельний матеріал, бракує нових теорій та способів пояснення соціальної реальності, в якій жили галицькі євреї. У своєму проекті дослідниця розкриватиме питання того, в який спосіб євреї вирішували використовували можливості, відкриті перед ними в період модернізації Галичини, та як зміна їхніх ролей, залученість в нові економічні ніші, нові мережі зв'язків впливали на соціальну ситуацію в Галичині. Вона використовує австрійську Галичину як специфічний випадок економічних трансформації, поставивши

його в ширший контекст історії східноєвропейських єврейських спільнот XIX століття. Проект сфокусується на наступних проблемах:

- Економічна інтеграція євреїв у суспільство
- Набуття власності єврейськими елітами
- Участь у творенні нового міського простору
- Різноманітність економічних ролей євреїв
- Міжетнічні стосунки в контексті соціальної історії

Другою метою проекту є розробка силабусів курсів з соціальної та економічної історії євреїв, які можна буде викладати в українських університетах, де саме зараз з'являються програми єврейських студій і росте зацікавлення до тематики. Економічна діяльність євреїв є сферою, в якій існує багато «білих плям», стереотипів, але також нових можливостей, які цей проект спробує використати.

Перше, що спадає на думку, коли намагаюся підбити підсумки стажування – цей досвід далеко виходить за межі запланованого на початку проекту і є багатшим, барвистішим та різноманітнішим за все, що уявлялося, коли я спакувувала свою валізу в подорож. Здебільшого це стосується відкриттів та несподіванок, часом також нових викликів, які також важко було передбачити.

Я провела своє стажування переважно в Чикаго в Північно-Західному Університеті (Northwestern University) і працювала над проектом про економічні зміни євреїв у Галичині XIX століття. Моя академічна соціалізація минала в декількох тематичних сферах, не пов'язаних між собою. Першою з них був семінар та курси з економічної історії під керівництвом професора Джоеля Мокира, де я слухала про сучасні підходи і теорію з економічної історії. Іншою сферою стали єврейські студії та курс з Середньовічної історії євреїв професора Девіда Шайовіца, який був присвячений власне культурній та соціальній історії євреїв. І третім сферою був семінар з Eastern European and Northern Eurasian Crosstalk при Університеті Іллінойс в Чикаго (UIC) під ке-

рівництвом професорки Марини Моґільнер і який стосувався загальної історії. Кожне відвідування лекцій чи семінарів та спілкування з колегами все більше змушували мене думати про те як приналежність до певної академічної ніші визначає історика чи історикиню. Моє дослідження про економічну історію євреїв Галичини дозволяло випробовувати нові галузі і межі, контекстуалізувати його в різний спосіб і ставити різні питання до однієї теми. Це був часом, зокрема, коли я читала економічні квантитативні дослідження, складний досвід, однак критично важливий для розширення тематичного світогляду.

Дослідження змушувало шукати нових підходів та джерел під час роботи над своїм проектом і не замикатися в колі тих питань, до яких я звикла в попередні роки. Я працювала в бібліотеках та архіві єврейського інституту YIVO в Нью-Йорку з матеріалами про єврейських селян та єврейських робітників у Галичині, читала

документи єврейських земляцтв про контакти галицьких євреїв з Америкою, вивчала нові спогади, художні твори чи фольклор. Мабуть, найважливішим здобутком стало розуміння того, що економічна сфера не зводиться лише до податків та прибутків, а охоплює широке коло проблем, серед яких родина та родинні зв'язки, матеріальна культура, релігія та цінності. Включення цих проблем та тем стане наступним кроком у моєму дослідженні економічної діяльності євреїв у Галичині.

Курси, які я відвідувала стали для мене стимулом до розвитку моєї викладацької роботи. Маю на думці як і структуру курсів, вимог до студентів чи праць, так і загальний підхід до того, як можна вводити нові теми та творити новий підхід до викладання історії України.

Поза дослідженням, я спостерігала за організацією академічного життя. Дві теми виявилися для мене особливо корисними. Першою з них є боротьба зі стресом та психологічними проблемами студентів чи працівників університету. Минулого року в Північно-Західному Університеті сталося декілька самогубств студентів. Тиск від академічної спільноти з цього приводу змусив адміністрацію розвинути центри психологічного консультування, збільшити кількість консультантів та розширити перелік заходів з психологічної підтримки. Для мене новим було як і визнання стресу в університеті як реальної проблеми, так і способи та ресурси, задіяні для її подолання. Попри те, що в українській академії існують проблеми, пов'язані з академічним стресом та тривожністю, їм рідко приділяють достатню увагу.

Іншим новим досвідом для мене став страйк аспірантів Університету Іллінойс в Чикаго, що відбувся у весняному семестрі 2019 року. Профспілка аспірантів боролася за підвищення заробітної плати і, страйк виявився успішним та працівникам вдалося отримати підвищення. Це був складний період для університету та для всіх кого заторкнув страйк. Але я була вражена ефективністю профспілкового руху, юридичною грамотністю аспірантів, коректністю спілкування під час переговорів і можливостям, які відкриває організованість та солідарність. Знову ж таки, це було щось цілком відмінне від української академії, в якій складно знайти приклади успішного вирішення схожих проблем.

Висновки

Кожна подорож це не лише дослідження іншої країни, а, передусім, дослідження себе. Стажування в США допомогло мені побачити зсередини працю американського університету, бути включеною в наукову спільноту, зануритися у життя великого американського міста, але також переосмислити свою працю і свої цілі, як професійні так і особисті. Одним зі своїх найважливіших здобутків я вважаю те, що я змогла побачити різноманітність Америки. Ми з чоловіком мешкали у великому місті недалеко від в'єтнамського району, кожного дня їздили громадським транспортом і активно досліджували різні квартали. Я спілкувалася з професорами та студентами великих і маленьких університетів, мігрантами з Гватемали, сквотерами у закинутих будинках у Детройті, пенсіонерами та студентами по обміну, мешканцями передмість Індіанополісу і корінними ньюйоркцями. Я відвідувала виставки в українських музеях і приймала участь в їдишевому читацькому гуртку, ходила на буддистську медитацію та святкувала Песах. Я куштувала ефіопську, тибетську, в'єтнамську, мексиканську кухню, але не відмовлялася і від бургерів чи млинців з кленовим сиропом.

Життя у великому місті дало мені можливість побачити соціальні нерівності Америки, проблему злочинності, брак стабільності і відчутти щоденний швидкий ритм життя. Я приїхала у Чикаго зі Львова і, щиро кажучи, сумувала за спонтанними походами на каву та розслабленою атмосферою свого рідного міста. Чим вище твоє становище у США, тим більше з'являється до тебе вимог і в академічному житті, особливо на початку кар'єри, напруга дуже висока. Втім, науковці тут готові боротися за гідні умови праці і продовжувати займатися тим, що люблять і вміють робити. І так само американці, усвідомлюючи проблеми своєї країни, все ж люблять її і готові працювати та змінювати її, починаючи з найменших щоденних дрібниць.

Тетяна Пімоненко

Сумський державний університет, Суми

Охорона довкілля | Ринок зелених облігацій: виклики та можливості для України на основі досвіду країн-світових лідерів

Salem State University, Salem, MA

tetyana.pimonenko@gmail.com

Досягнення індикативних цілей сталого розвитку 2030, посилення наслідків дії кліматичних змін, виснаження природних ресурсів обумовлює необхідність розвитку та поширення зелених технологій, що виступають рушійним драйвером вирішення окреслених проблем. Зелені технології вимагають залучення додаткових фінансових ресурсів, що є неможливим для країн з нестабільним економічним та політичним кліматом. У даних країнах фінансові кошти спрямовують, у першу чергу, на відновлення економічної рівноваги. Тому, для даних країн, постійний брак фінансових ресурсів сповільнює процес поширення зелених технологій. Тому необхідним є розробка та поширення нових ринкових інструментів, які мотивують країни зменшувати екодеструктивний вплив на навколишнє природне середовище без зниження їх економічного зростання.

Проект Тетяни було присвячено розвитку концепції українського ринку зелених облігацій (як одного із сучасних фінансових інструментів) на основі аналізу світового та американського досвіду. У ході дослідження, на основі результатів аналізу світового досвіду та з урахуванням вітчизняних реалій, було сформовано основні принципи, параметри та специфіку зелених бондів як інвестиційного ресурсу. Визначено основних стейкхолдерів ринку зелених облігацій та описано їх функції. Систематизовано принципи та механізм роботи ринку зелених облігацій, визначено перспективи його розвитку. На основі визначених особливостей функціонування американського фондового ринку, визначено перспективи та принципи формування вітчизняного фондового ринку у напрямку його озеленення.

Доступ до статистичних та науково метричних баз даних дозволив згрупувати масиви даних для визначення взаємозалежностей та взаємовпливів між основними параметрами функціонування ринку зелених облігацій, економічного зростання країни та ефективністю досягнення цілей сталого розвитку. Використання економетричного апарату дозволило

виявити параметри між якими є статистично значимі зв'язки. На основі емпіричних результатів виокремлено економічні, соціальні, політичні та екологічні переваги для стейкхолдерів ринку зелених облігацій враховуючі умови функціонування української економіки.

Результати дослідження можуть стати першими кроками до формування концепції розвитку ринку зелених облігацій в Україні.

Ринок зелених облігацій: виклики та можливості для України на основі досвіду країн-світових лідерів

Тетяна проводила наукове дослідження за тематикою «Розвиток ринку зелених облігацій: досвід розвинених країн» у Сейлемському державному університеті, що розташований у передмісті Бостону у мальовничому місті Сейлем (штат Массачусетс). Сейлем – один із історичних центрів Нової Англії, що був центром морської торгівлі та суднобудування протягом XVIII і XIX століттях. Керівником наукового стажування від американського університету був професор Стів Янг.

Основною ідеєю проекту було розвиток концепції українського ринку зелених облігацій (як одного із сучасних фінансових інструментів) на основі аналізу світового та американського досвідів. У ході дослідження, на основі результатів аналізу світового досвіду, було сформовано основні принципи, параметри та специфіку зелених бондів як інвестиційного ресурсу. Проведені зустрічі з науковцями та практиками дозволили визначити та систематизувати інтереси стейкхолдерів ринку зелених облігацій та описати їх функції з урахуванням вітчизняних реалій. Систематизовано принципи та механізм роботи ринку зелених облігацій, визначено перспективи його розвитку. На основі визначених особливостей функціонування американського фондового ринку, визначено перспективи та принципи формування вітчизняного фондового ринку у напрямку його озеленення.

Сейлемський державний університет має розвинену інфраструктуру, потужну матеріальну базу та сучасну бібліотеку імені Сенатора Е. Фредеріка Беррі, що має доступ до низки наукових баз даних. Саме доступ до статистичних та науково метричних баз даних дозволив згрупувати масиви даних для визначення взаємозалежностей та взаємовпливів між основними параметрами функціонування ринку зелених облігацій, економічного зростання країни та ефективністю досягнення цілей сталого розвитку. Використання економетричного апарату дозволило виявити параметри між якими є статистично значимі зв'язки. На основі емпіричних результатів виокремлено економічні, соціальні, політичні та екологічні переваги для стейкхолдерів ринку зелених облігацій враховуючі умови функціонування української економіки.

Під час наукового стажування Тетяна взяла участь у низці наукових семінарів, відкритих лекцій та тренінгах. Було проведено зустрічі з викладачами та науковцями університету. Взяти участь у засіданнях кафедри, що проходить кожного першого понеділка місяця.

У рамках стажування, Тетяна провела ряд лекцій для студентів, аспірантів та викладачів Сейлемського державного університету, що висвітлювали сучасне обличчя України та здобутки Сумського державного університету, а також основні гіпотези наукового дослідження. У ході дослідження було проведено низку консультацій зі спеціалістами та науковцями, що займаються вивченням проблем зеленого зростання. У останній тиждень стажування Тетяна провела відкриту лекцію-дискусію на якій було представлено частину результатів проведеного дослідження.

Сейлемський державний університет має ряд наукових центрів, інноваційних просторів для навчання та підготовки до занять. Університет працює цілодобово, а навчальні аудиторії та лабораторії не зачиняються, та доступні у будь-який час. При цьому доступ до внутрішньої інфраструктури можливий за умови наявності ідентифікаційної картки студента чи викладача. В університеті впроваджені сучасні енергозберігаючі технології, а також впроваджено систему сортування сміття. Треба відмітити, що система сортування сміття ефективно працює не лише на території університету, а й в усьому місті. Окрім цього, великі супермаркети, торгові центри та містяни відмовились від використання пластикових пакетів на користь паперових. Не дивлячись на насичену програму стажування, безумовно був час на подорожі до визна-

чних мість Нової Англії. Так, вдалось відвідати найпопулярніші океанські узбережжя міст Рокпорт, Оганквіт, Ньюбаріпорт та інші. Побувати у одному із найвідоміших університетів світу – Гарвардському Університеті. Прогулялись містами Бостон та Нью Йорк, що вражають своєю потужністю, архітектурою та швидким темпом життя.

“Every chance taken is another chance to win!”

Висновки

Програма імені Фулбрайт надає можливості не лише розширити горизонт наукового дослідження та мережу науковців, а й змінити світогляд, бачення та стереотипи щодо американського устрою життя. Це неоцінена можливість поринути у особливості американської культури, що сформована зі значної кількості традицій та особливостей різних культур. При цьому різноманітні традиції та культурні особливості гармонійно поєднуються та доповнюють один одного. Свобода, відкритість, посмішки на обличчях та доброзичливість населення надихає на нові звершення та самовдосконалення.

фото з заключної лекції-дискусії з керівником – професором Стівом Янгом

Ольга Хоменко

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ
**Історія | «Присутність» України в Тихо-океанському регіоні:
багато світів Івана Світа**
Harvard University, Ukrainian Research Institute, Cambridge, MA
okhomenkojp@gmail.com

Проект доктора філософії, кандидата історичних наук, японістки Ольги Хоменко присвячений науковій розвідці на тему “Репрезентація України в Тихоокеанському регіоні: багато світів Івана Світа”.

Ця стипендія допомогла мені зібрати матеріали для дослідження процесів мобільності, зокрема міграції та еміграції українського селянства та інтелігенції протягом XIX-XX століть. Ці матеріали допоможуть мені подивитись на історичну, соціальну та культурну історію української діаспори на Далекому Сході та формування її ідентичності в умовах і площинах, де зіштовхувалися геополітичні інтереси трьох світових держав: Росії, Японії та Китаю.

Я займаюсь дослідженням української діаспори на Далекому Сході, особливо в Китаї. Історичні рамки мого дослідження сягають періоду між 1922 та 1947 роками, протягом цих років, після того, як СРСР взяв під контроль Далекий Схід, значна кількість видатних українських інтелектуалів виїхало до китайських Харбіну та Шанхаю.

Особливо увагу я звертаю на постать журналіста і соціального активіста Івана Світа, першого українського японіста та піонера українсько-японських культурних зв'язків, який жив у період з 1898 по 1989 роки. Через постать Івана Світа, журналіста, історика та першого вченого японських досліджень в історії України, який написав книгу «Історія українсько-японських відносин», я намагаюся зрозуміти ширшу картину української діаспори в Китаї, особливо її життя під час японської окупації Маньчжурії протягом 1931-1945 років та під час евакуації з Шанхаю протягом 1945-1949.

Завдяки опрацьованим архівним документам, біографіям та мемуарам людей, які мали контакти з Іваном Світом під час його перебування на Далекому Сході, я намагаюся реконструювати особисте, інтелектуальне та політичне «коло» спілкування Івана Світа. В такий спосіб, «відтворюючи» життя діаспорної громади.

Під час мого перебування в Америці вдалося зібрати та ретельно вивчити документи архіву Івана Світа та вторинні джерела, написаним про нього через призму присутності України в Тихоокеанському регіоні та боротьби за незалежність протягом 20 століття. Подивитися на траєкторію його життя, наукових зацікавлень та суспільних активностей в контексті змін, що відбулися у часи між двома світовими війнами та протягом періоду холодної війни. Отримані результати будуть використані в рамках курсів з історії України, Азії та Японії в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” та для подальшого написання статей та монографії.

У дослідженні використовується критичний аналіз джерел і листів в архіві Івана Світа в UWAN в Нью-Йорку (Українська Вільна Академія Наук). Більшість цих матеріалів ніколи не були досліджені, можливо, щось вдасться опублікувати. Також було критично оглянуто вже існуючі вторинні джерела про Івана Світа та його діяльності на Далекому Сході, в Китаї та Японії в рамках питання колонізації Далекого Сходу українцями.

Я дивлюсь на постать Івана Світа з двох аспектів. По-перше, як мінялась його ідентичність протягом перебування на Далекому Сході. Як він із Івана Світланова перетворився на Івана Світа. З іншого боку – яку роль він грав у громаді на Далекому Сході і якою була його роль у евакуації українців із Китаю. Я також дивлюсь на нього з точки зору його діяльності у плані розповсюдження знань про Україну в Японії та загалом у Тихоокеанському регіоні в часи міжвоєнної напруги, що була у світі між Першою світовою, через Другу світову і аж врешті до “холодної війни”. Пізніше Іван Світ переїхав до США, і там він зміг написати та опублікувати свою історію українсько-японських дипломатичних та культурних зв'язків, яка і до сьогодні є цікавою. Важливо проаналізувати, як змінювалися його погляди за часів падіння японської імперії та змін геополітичної ситуації у світі; як змінювався його зв'язок з українською діаспорою, і як всі ці речі були пов'язані одне з одним.

Іван Світ був цікавою особистістю, говорив декількома мовами і його особиста історія може стати чудовим прикладом виживання не зважаючи на складні історичні та політичні умови. Його робота в якості журналіста, редактора, а також власника бізнесу (магазин поштових марок), як і його здатність чотири рази протягом життя змінити своє прізвище (Світланов, Світ, Sweet, スウイット) також наводять на думку про те, що він міг співпрацювати зі спецслужбами. Було би цікаво подивитися з якими. Написання інтелектуальної біографії Івана Світа також відкриє нові сторінки про історію української присутності на Далекому Сході, колонізації Далекого Сходу та ширшої історії боротьби за незалежність України. Водночас його біографічна розвідка може стати цікавим матеріалом для роздумів для молодих українців, які на прикладі Івана Світа дізнаються про те, як бути успішним підприємцем і водночас мати стимули до інтелектуального життя. Публікуватися і бути успішним науковцем.

Також я уважно аналізую українську громаду, для якої Іван Світ виступав посередником і медіатором у спілкуванні з офіційними інстанціями Китаю. Аналізуючи невідомі першоджерела, які залишили українці, що жили на Далекому Сході, і об'єднавши їхні біографії, інтелектуальну спадщину, моя мета полягає у реконструкції більш широкої історії формування української ідентичності за межами України протягом непростих подій двадцятого століття. Уважно дослідивши, хто ці люди були, коли і як вони пересувалися на Далекий Схід, і якими були їхні освітні та релігійні переконання, я думаю, що ми зможемо краще зрозуміти історичне значення української діаспори на Далекому Сході та в Китаї. Історія Івана Світа та громади українців на Далекому Сході, їхньої активної культурної, громадської та політичної діяльності може слугувати нам прикладом успішного створення і підтримання транснаціональної інтелектуальної мережі. Так само, як і слугувати прикладом творення національної ідентичності самими людьми, які знаходились далеко від батьківщини в складних умовах відсутності державності. Також ці люди є прикладом мобільності, гнучкості та адаптивності. Адже вони потрапили у історичний епіцентр боротьби двох імперій і змогли не тільки вижити, але і утвердитись. Я сподіваюся, що використана джерельна база дасть мені можливість представити зрозумілу історію творення української ідентичності на Далекому Сході, яка зацікавить як науковців, так і широкий читачий загал.

Стипендія Фулбрайта дала мені можливість провести 9 місяців у Гарвардському університеті й допомогла мені зібрати матеріали для дослідження процесів мобільності, зокрема міграції та еміграції українського селянства та інтелігенції протягом XIX-XX століть. А також подивитись на те, як в умовах XX століття в умовах відсутності української державності, далеко за територіальними межами України люди самі зберігали, конструювали і реконструювали українську ідентичність.

Я займаюсь дослідженням української діаспори на Далекому Сході, особливо в Китаї. Історичні рамки мого дослідження сягають періоду між 1922 та 1947 роками, протягом цих років, після того, як СРСР взяв під контроль Далекий Схід, значна кількість видатних українських інтелектуалів виїхало до китайських Харбіну та Шанхаю. Зібрані в Америці матеріали допоможуть мені подивитись на історичну, соціальну та культурну історію української діаспори на Далекому Сході та формування її ідентичності в умовах і площинах, де зіштовхувалися геополітичні інтереси трьох світових держав: Росії, Японії та Китаю. Особливо увагу я звертаю на постать журналіста і соціального активіста Івана Світа, першого українського японіста та піонера українсько-японських культурних зв'язків, який жив у період з 1898 по 1989 роки. Через постать Івана Світа, журналіста, історика та першого вченого японських досліджень в історії України, який написав книгу «Історія українсько-японських відносин», я намагаюся зрозуміти ширшу картину української діаспори в Китаї, особливо її життя під час японської окупації Маньчжурії протягом 1931-1945 років та під час евакуації з Шанхаю протягом 1945-1949.

Я уважно аналізую українську громаду, для якої Іван Світ виступав посередником і медіатором у спілкуванні з офіційними інстанціями Китаю. Аналізуючи невідомі першоджерела, які залишили українці, що жили на Далекому Сході, і об'єднавши їхні біографії, інтелектуальну спадщину, моя мета полягає у реконструкції більш широкої історії формування української ідентичності за межами України протягом непростих подій двадцятого століття. Уважно дослідивши, хто були ці люди, коли і як вони пересувалися на Далекий Схід, і якими були їхні освітні та релігійні переконання, я думаю, що ми зможемо краще зрозуміти історичне значення української діаспори на Далекому Сході і в Китаї. Історія Івана Світа та громади українців на Далекому Сході, їхньої активної культурної, громадської та політичної діяльності може слугувати нам прикладом

створення і підтримання успішної транснаціональної інтелектуальної мережі. Так само, як і слугувати прикладом творення національної ідентичності самими людьми, які знаходились далеко від батьківщини в складних умовах відсутності державності. Також ці люди є прикладом мобільності, гнучкості та адаптивності. Адже вони потрапили у історичний епіцентр боротьби двох імперій і змогли не тільки вижити, але і утвердитись. Мені вдалося зібрати унікальні матеріали про евакуацію українців з Китаю і я сподіваюся, що ця джерельна база дасть мені можливість представити зрозумілу історію творення української ідентичності на Далекому Сході, яка зацікавить як науковців, так і широкий читацький загал.

Перебування в Америці значно розширило мій науковий на особистий світогляд. Мені вдалося попрацювати в архіві Української Вільної академії Наук в Нью-Йорку, у архівах бібліотеки конгресу у Вашингтоні, у архівах бібліотеки

Вайднер Гарвардського університету, в архівах японського інституту Рейшауера та Манчжурському архіві бібліотеки азійських досліджень Єнчін у Гарварді та в архіві Джей Волтер Томсона в університеті Дюка в Північній Кароліні.

Протягом перебування в США я взяла участь у 4 наукових конференціях – у зібранні американської асоціації славистів у Бостоні та на конференції з досліджень проблем національностей у Колумбійському університеті (ASN 2019). На останній я виступила з науковою доповіддю з теми мого дослідження та познайомилась з дослідниками української еміграції та діаспори з Америки, Канади та Франції, з якими ми плануємо зробити у майбутньому спільний проект про українські політичні та інтелектуальні кола за кордоном упродовж ХХ століття.

Також я взяла участь у сходознавчих наукових конференціях. Зокрема, я була на конференції американської асоціації азійських досліджень у

Денвері (AAS 2019) та виступатиму на азійській Тихоокеанській конференції на Тихоокеанському узбережжі (ASPAC 2019).

4 квітня 2019 року я прочитала лекцію а Гарвардському українському інституті під назвою «Конструюючи «Маленьку Україну» в Китаї: історичний, інтелектуальний та соціальний портрет діаспори (1897-1949)», яка мала дуже добрий резонанс серед студентів та викладачів-славістів, японістів та китаїстів. Також великою честью для мене було у листопаді 2018 року прочитати лекцію про україно-японські культурні та літературні взаємини у товаристві імені Тараса Шевченка в Нью-Йорку.

Перебуваючи у Гарварді мені вдалося відвідувати лекційні курси зі світової та японської історії відомих японістів Ендрю Гордона та Девіда Ховела, а також прослухати курс лекцій відомого турецького культуролога та історика Кемалю Кафадара. Я також побувала на лекціях у Гарвардській бізнес-школі, школі політичних наук Кенеді та журналістській фундації Німана, де познайомилась з багатьма професорами, зокрема тими, хто займається Україною та Японією та зав'язала з ними зв'язки.

Також я брала активну участь у наукових семінарах українського та японського інститутів, завдяки яким я змогла познайомитись з багатьма цікавими науковцями. У березні 2019 я була коментатором на семінарі з посткомуністичних студій, присвяченому суспільним та культурним змінам в Україні після Революції Гідності, організовану Ольгою Бурлюк з університету Гента (Бельгія).

У Бостоні я також познайомилась з українською громадою і молоде товариство Global Ukraine Scholar, які зараз підтримують навчання більше 40 українських студентів в США, прийняло мене у лави своїх наукових менторів.

Висновки

Перебування в Гарварді за програмою Фулбрайта стало періодом інтенсивної інтелектуальної стимуляції, яка розширила рамки мого наукового дослідження від постаті журналіста Івана Світа до ширшого питання міграції та еміграції українців на Далекий схід та в Китаї, й питання конструювання ними національної ідентичності за межами України. Ця програма допомогла мені знайти нові теоретичні та методологічні підходи та зібрати унікальні матеріали з теми мого дослідження. Завдяки цій програмі я змогла виступити з лекціями у Гар-

варді та Науковому товаристві імені Шевченка, а також взяти участь у 4 наукових конференціях, де я познайомитись з багатьма науковцями, з якими ми плануємо робити спільні проекти.

Програма збагатила мене культурно, б мені вдалося побувати на багатьох чудесних заходах в Америці. Зокрема, я відвідувала концерти Бостонського симфонічного оркестру, слухала в Бостонській бібліотеці лекції його диригента, славнозвісного Бенджаміна Зандера, якому в цьому році виповнилось 80 років. Також я була на декількох джазових та класичних концертах в театрі Сандерс у Гарварді. Я захоплююсь мистецтвом і мені пощастило взяти участь у вечорах малювання з природи у музеї Фріка в Нью-Йорку. Я була на семінарі зі створення паперових витинанок у Гарвардському музеї. Я милувалася колекціями мистецтва Гарвардського та Бостонського музеїв мистецтв, музею Смітсоніан у Вашингтоні, інституту сучасного мистецтва в Мінеаполісі та в музею мистецтв Денвера.

А ще мені важко перерахувати, скільки гарних і добрих людей я зустріла тут в Америці. Які усіляко підтримували та надихали мене. У січні 2019 року у рамках їх програми, я брала участь у волонтерській діяльності у муніципалітеті Кембріджа, де ми малювали листівки до Дня святого Валентина для самотніх стареньких людей з нашого міста. Ми також разом ходили на баскетбол і хокей, знайомились з особливостями освіти коледжів та університетів штату Масачусетс.

Також перебування у Гарварді дало мені можливість познайомитись із багатьма цікавими молодими українцями. Як результат цього, я стала ментором для фундації Ukraine Global Scholars, які допомагають талановитим українським школярам та допомогла лікарям-хірургам з Гарварду налагодити контакти з хірургічним відділенням київської обласної лікарні, де вони у квітні 2019 року провели наукову конференцію з питань нових методів хірургічного лікування.

Досвід проживання у квартирі разом з трьома іншими сусідами з Америки, Австралії та В'єтнаму теж був доволі цікавим у сенсі кроскультурного пізнання багатонаціональної Америки.

Марина Шевцова

Інституту Євро-Атлантичного співробітництва (ІЄАС), Київ

Політологія | Експорт «Західних» цінностей?

Глобальне поширення прав ЛГБТ: досвід США

University of Florida, Gainesville, FL

shevtsova.maryna@gmail.com

Наприкінці другої декади двадцять першого століття українським громадянам, чия сексуальна орієнтація або гендерна ідентичність відрізняються від так званої «норми», все ще бракує як правових, так і суспільних засад для безпечного життя та повноцінної самореалізації у власній країні. Незважаючи на певний тиск з боку міжнародних організацій та західних країн-партнерів, український уряд залишається досить ригідним коли мова йде про зміни в законодавстві щодо створення більш толерантних та інклюзивних умов життя та праці для ЛГБТ+ людей. Зусилля громадянського суспільства та неприбуткових організацій часто можуть здаватися недостатніми або марними на фоні активізації правих радикальних сил та релігійної спільноти для протидії «гендерній ідеології». Починаючи з 2012-2013-х років тематика прав ЛГБТ+ людей та гомосексуальності залишається в центрі публічних дискусій. На жаль, мова йде про часто некоректно подану або взагалі фальшиву інформацію, яку певні політичні угруповування використовують для маніпуляції суспільною думкою та для перетягування голосів публіки. Таким чином було створено хибну асоціацію між Європейською інтеграцією України та нав'язуванням «західних» цінностей українцям всупереч уявним «традиційним» сімейним цінностям. Це, з одного боку, надало короткострокові переваги опонентам зближення України з ЄС та західними державами, а з іншого, призвело до підвищення гомофобних настроїв у суспільстві.

Метою мого проекту було дослідження успішного американського досвіду щодо втілення в життя інклюзивного та толерантного для ЛГБТ+ людей законодавства за умов одночасної поваги та зберігання релігійної свободи та терпимості у багатокультурному суспільстві. Дослідження передбачало аналіз політичних, законотворчих, адвокаційних та освітніх практик у США та порівняння цих практик з успішним досвідом Європейського Союзу, матеріли щодо якого було мною зібрано раніше. Наступним кроком проекту є аналіз стратегій політичного тиску та соціального переконання, які

США та ЄС використовують для поширення прав ЛГБТ+ людей в Україні та на пост-радянському просторі. Ціллю є визначити, наскільки ці стратегії є адаптованими до політичних та суспільних реалій в Україні та запропонувати шляхи оптимізації розподілу ресурсів та використання важелів впливу з урахуванням локальних тенденцій.

Під час моїх досліджень в США я тісно спілкувалась з місцевою українською ЛГБТ+ спільнотою, зокрема, із першою офіційно зареєстрованою українцями громадською організацією з адвокатури прав ЛГБТ+ людей Proud Ukraine. Завдяки цьому народився ще один проект, який я почала реалізовувати в США і яким планую займатися наступні два роки. Проект фокусується на досвіді українських біженців, які просять політичний притулок в США через свою сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність. Метою є дослідити проблеми адаптації та інтеграції таких людей, їх способи самоорганізації та політичного активізму.

Головною цінністю, але також, як на мене, найбільшим «підводним камінням» програми є великий рівень незалежності, що надається науковицям, які перебувають тут за програмою Фулбрайт (принаймні це стосується дисциплін, в яких не потрібно перебувати в лабораторії і де за своє дослідження науковиця відповідає сама). Плюсом, звичайно, є можливість самостійно обирати темп та напрям роботи, гнучкий графік та в принципі підхід до формату роботи, мінус – така ситуація вимагає жорсткої дисципліни. Адже з одного боку, за дев'ять місяців хочеться встигнути якнайбільше в плані наукових здійснень, з іншого – США пропонує дуже багато можливостей щодо подорожей, кар'єрного нетворкінгу, неформального спілкування, пізнавальних заходів та подій, тощо. Втім, я не сумніваюся, що українським колегам, які змогли пройти жорсткий конкурс програми, вдасться подолати цю спокусу.

Для здійснення свого проекту я обрала Університет Флориди, оскільки саме тут на факультеті політичних наук працює професор Конор О'Двайєр, чий статті мене свого часу дуже надихали і який

погодився бути моїм академічним ментором. Менторство Конора – це одна з моїх найбільших вдач у Сполучених Штатах, тому що він ніколи не шкодував часу для того, щоб почитати мої статті або чернетки, дати по ним розширений та дуже корисний коментар, представити мене колегам, та в принципі зробити все, щоб я почувала себе у Гейнсвілі, як удома. Одним із приємних сюрпризів в США для мене було, власне, що всі американські колеги виявилися дуже привітними і готовими допомогти як з академічних, так і з

побутових питань. Ініціатива поділитися своїми знаннями тут також дуже вітається, тому за шість місяців я мала змогу презентувати свої дослідження чотири рази різній публіці: в Центрі Європейських Студій, в дослідницькій групі Гендер та розвиток, для студентів курсу Соціальні рухи, а також на місцевій конференції на факультеті Англійської мови та літератури, де я говорила про проблеми національної ідентифікації та мовне питання серед українських шукачів притулку в США.

Поза університетом також є багато можливостей для співробітництва та розвитку. Так, я познайомилась із працівниками організації Equality Florida, які займаються питаннями протидії булінгу та створення здорового та безпечного середовища для ЛГБТ підлітків в школах і зараз шукаю можливість привезти їх тренерку та експертку до України на конференцію, яку ми з колегами організуємо в Києві у вересні. Я також відвідувала зустрічі групи батьків ЛГБТ людей в Гейнсвілі, де я прочитала лекцію про гомофобію та адвокацію прав ЛГБТ в Україні, ця лекція викликала великий інтерес у аудиторії.

Окремо хотіла б сказати про так званий Збагачувальний семінар, на який запрошують фулбрайтівців з різних країн, представників різних дисциплін та професій. Це були надзвичайно насичені три дні, які важко переоцінити: ми прослухали декілька дуже цікавих та інформативних лекцій, відвідали університети штату та деяки з підприємств (в моєму випадку семінар проходив у Мінеаполісі, Мінесота), мали волонтерський досвід (пакували їжу для родин з низьким статком), відвідали дома місцевих мешканців, а головне – змогли тісно поспілкуватися з іншими фулбрайтівцями. До речі, познайомитись ближче із колегами з України мені було не менш цікавим та корисним, ніж з іноземними вченими. Сподіваюсь, що ми продовжимо плідну співпрацю, коли повернемось додому.

Під кінець мого перебування в США я планую мати академічну публікацію (статтю) та збірку есеїв з ЛГБТ активізму в процесі публікації, а також готові рукописи власної книги та спеціального випуску журналу Sexuality and Culture, підготовленого з колегами із Швеції та Росії – вважаю, рік вийшов дуже плідним. Але також бачу, як багато маю зробити після повернення: організувати конференцію, почати роботу над другою книгою, розшифровувати записи інтерв'ю. Сподіваюсь, що мотивації та запалу, наданого програмою Фулбрайт, вистачить ще мінімум на рік!

Висновки

Безумовно, програма Фулбрайт є важливою частиною розвитку будь-якої академічної спільноти, українська не є виключенням. Вона, без перебільшень, відкриває очі і на стан розвитку науки в світі, на політичний та соціальний контекст країни перебування, дає можливість навчатися у кращих і співпрацювати з кращими, а також, звичайно, нести інформацію про свою країну у світ. Для мене дуже важливо було розуміти, що на кожній події, зустрічі, тощо, я – не просто доктор Шевцова, для багатьох людей в залі чи у групі я буду першою представницею моєї країни, яку вони зустріли особисто, і від того, що і як я скажу, залежатиме їх враження про Україну. Це дуже велика і почесна відповідальність і мені було надзвичайно приємно бачити своїх колег, тепер вже друзів, з України, на семінарі Фулбрайта, і розуміти, що вони дуже гідно представляють Україну в світі, сподіваюсь, що їх враження від мене були такими ж. Фулбрайт також допомагає позбутися певних стереотипів або фобій, коли ти зустрічаєш колег інших релігій, культур, політичних подібностей, але ви знаходите спільну мову універсальних цінностей – прав людини, демократії, свободи слова, думок, тощо – це цілком змінює твоє ставлення до країни походження цієї людини, і це дуже важливо. Якби більше фулбрайтівців йшло в політику, я думаю, світ був би кращим місцем.

Справи біжучі, події, статті про динамічне, наповнене цікавими деталями «фулбрайтівське життя», особисті спостереження й враження учасників Програми, історії їх наукових пошуків на сторінці www.fulbright.org.ua та Fulbright Ukraine у Facebook. <https://www.facebook.com/Fulbright.Ukraine/>

Запрошуємо Вас приєднатися до нашої сторінки у Facebook, перейти з приватного світу Я до взаємовитворюваного світу Ми, долучитися до взаємозбагачувального спілкування.

Допишуйте новини, коментуйте, діліться враженнями та ідеями, надсилайте фото на адресу mluniv@iie.org

Над випуском працювали:
Координатор Програм обміну для науковців Вероніка Алексанич
Координатор з публікацій, Мар'ян Лунів
Світлини стипендіатів Програми 2018/19

Institute of International Education • Kyiv Office
Fulbright Program in Ukraine

Esplanadna str, 20, office 904
Kyiv, 01001, Ukraine
Tel: +380 (44) 287 07 77
office.ukraine@iie.org
www.iie.org • www.fulbright.org.ua

